

1.8. СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Важливим структуроформуючим фактором розвитку світового господарства в сучасних умовах стали регіональні інтеграційні процеси, які не тільки посилюються, а й набувають якісно нових ознак, що пов'язані з диверсифікацією організаційних форм і моделей розвитку регіональної інтеграції. Посилення місця і ролі міжнародних регіонів, особливості їх залучення до інтеграційних процесів дозволяють виділити три основні напрями розвитку континентальної інтеграції – європейський, північноамериканський та азійсько-тихоокеанський.

Особливостям формування та розвитку процесів регіональної економічної інтеграції в контексті глобального розвитку присвячено відповідні дослідження як вітчизняних, так і іноземних вчених [1-6]. Стрімке зростання нових практик укладання регіональних торговельних угод (РТУ) зумовлено розвитком відкритої економічної політики країн, що розвиваються; появою нових типів інтеграційних угод між розвинутими країнами і тими, що розвиваються; поглибленням та інституціоналізацією інтеграції; формуванням валютно-фінансової інтеграції; розвитком більш комплексних форм інтеграційної взаємодії, тощо. За таких умов кожна країна світу визначає власну інтеграційну складову.

Метою статті є визначення стратегій розвитку регіональної економічної інтеграції в контексті формування її континентальних моделей

Сфера діяльності регіональних торговельних угод все більше розповсюджується за межі регіональних кордонів, що надає їм ознак міжрегіональних. Слід підкреслити, що терміни «преференційні торговельні угоди» (preferential trade agreements) та «регіональні торговельні угоди» (regional trade agreements) в економічних дослідженнях використовують як синоніми, а термін «регіоналізму» використовують для характеристики розширення регіональних інтеграційних ініціатив. Загальна кількість регіональних торговельних угод, укладених між країнами в межах певного регіону, становить 146 РТУ (32%), всі інші угоди мають характер міжрегіональних (307 РТУ або 68% від загальної кількості) [7, с.59]. Поява такого типу міжрегіональних угод особливо притаманна останньому десятиріччю. Оскільки більшість регіональних угод, які укладено в світі, вийшла за межі одного регіону, то використання характеристики «регіональний» є дещо скоріше більш умовним й традиційним. Можна вважати, що використання цієї характеристики цілком підпадає під характеристику певного регіону в світовій економіці згідно *інтеграційного підходу*.

Різноманіття моделей інтеграції, до яких сьогодні залучено всі основні макрорегіони світу, доводить, що існуючі діференції між країнами (в економічній, політичній, гуманітарній сферах тощо) впливають на характер розвитку інтеграційної взаємодії країн, яка не обов'язково має сьогодні співпадати з класичною схемою запропонованою Б.Баласою [6]. Укладання регіональних торговельних угод, що передбачають створення зон вільної торгівлі, які особливо поширились останні тридцять років, не обов'язково (чи взагалі) ставлять на мету перехід до інших форм поглиблення інтеграції.

Основна частина існуючих в світі регіональних інтеграційних об'єднань, дійсно, розвиваються за класичною схемою (хоча й не визначаючи кінцеву мету – створення повної інтеграції). Так, більшість існуючих об'єднань, які розвивають інтеграційну взаємодію на рівні зони вільної торгівлі, не мають за мету подальше поглиблення інтеграції (в першу чергу це стосується регіональних угод, які укладають країни, що не мають спільні кордони). Крім того, в окремих інтеграційних об'єднаннях одразу встановлюється єдиний зовнішній тариф (без проходження стадії зони вільної торгівлі). Таким чином,

сучасний розвиток процесів регіональної інтеграції дозволяє додатково виділити її форми розвитку (табл.8).

Таблиця 8

Основні форми регіональної інтеграції та їх характеристики

Форма регіональної інтеграції	Характеристика	Очікувані економічні результати від форми інтеграції
<p>Угода про преференційну торгівлю (РТА - Preferential trade agreement)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • встановлення взаємних преференцій між країнами, що підписали угоду, • більш низький рівень тарифів, ніж до укладання угоди 	<ul style="list-style-type: none"> • зростання внутрішньорегіональної торгівлі за рахунок розвитку спеціалізації • зниження рівня цін за рахунок ефекту масштабу • зменшення монополізації та розвиток конкурентного механізму
<p>Частковий митний союз (PCU - Partial customs union)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • після підписання угоди застосування загального зовнішнього тарифу • усередині країн об'єднання митні збори і тарифи не змінюються 	<ul style="list-style-type: none"> • через захист регіонального ринку стимулювання промисловості в рамках об'єднання
<p>Зона вільної торгівлі (FTA - Free trade area)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • скасування більшості митних зборів і тарифів між країнами, що уклали угоду, • застосування індивідуального тарифу по відношенню до інших країн, • застосування локальних правил походження 	<ul style="list-style-type: none"> • зростання внутрішньорегіональної торгівлі за рахунок розвитку спеціалізації • зниження рівня цін за рахунок ефекту масштабу • зменшення монополізації та розвиток конкурентного механізму • запобігання використанню більш «дешевих» країн-членів об'єднання у якості експортної платформи через застосування локальних заходів (правил походження)
<p>Митний союз (CU - Customs union)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • скасування більшості митних зборів і тарифів між країнами об'єднання, • застосування загального зовнішнього тарифу по відношенню до інших країн 	<ul style="list-style-type: none"> • збільшення обсягів і розвиток структури торгівлі між країнами об'єднання, • зниження рівня цін за рахунок ефекту масштабу, • зменшення монополізації та розвиток конкурентного механізму, • використання загального

		зовнішнього тарифу запобігає використанню більш «дешевих» країн-членів об'єднання у якості експортної платформи
Спільний ринок (СМ - Common market)	<ul style="list-style-type: none"> • застосування характеристик митного союзу, а також • вільне переміщення факторів виробництва (капіталу, товарів, послуг і робочої сили) між країнами об'єднання 	<ul style="list-style-type: none"> • економічні результати митного союзу, • досягнення оптимального розподілу ресурсів серед країн об'єднання через вільний рух факторів виробництва, • Розвиток регіонального поділу праці на основі спеціалізації, • Зростання продуктивності праці, • Розвиток збалансованого регіонального ринку
Економічний і монетарний союз (ЕМУ - Economic and monetary union)	<ul style="list-style-type: none"> • застосування характеристик спільного ринку, а також • введення єдиної валюти 	<ul style="list-style-type: none"> • економічні результати спільного ринку, • досягнення стабільності цін в межах регіонального ринку, • зростання зайнятості, • збільшення прозорості ринкових механізмів, • вирівнювання рівній регіонального розвитку, • посилення міжнародної конкурентоспроможності
Політичний союз (ПУ - Political union)	<ul style="list-style-type: none"> • застосування характеристик економічного і монетарного союзу, а також • спільна реалізація інших напрямів політики 	<ul style="list-style-type: none"> • економічні результати економічного та монетарного союзу, • посилення політичної стабільності

Країни-учасники інтеграційного об'єднання створюють особливі умови для вільної торгівлі, переміщення ресурсів. Проте економічний регіоналізм, як правило, погіршує умови обміну для третіх країн. Зростання кількості двосторонніх і регіональних торговельних угод певною мірою погрожує цілісності багатосторонньої торговельної системи стримують структурні перетворення в країнах, що розвиваються. У зрілих регіональних інтеграційних об'єднаннях формуються нові економічні зв'язки, які мають наднаціональний характер. Враховуючи логіку світового економічного розвитку, можна виділити принципово новий напрям розвитку регіональної інтеграції – континентальний.

Перехресна участь країн у декількох регіональних торговельних угодах створила умови розвитку принципово нового явища в світовому господарстві – розвитку *континентальної та трансконтинентальної моделей міжнародної інтеграції*. Емпіричні дані вказують, що ця тенденція посилюється – 68% регіональних торговельних угод має міжрегіональний характер, при цьому дії більшості з яких спрямовані на розвиток зон вільної торгівлі. Їх створення потребує меншої координації зовнішньоекономічної політики, оскільки зберігається власний механізм митного регулювання у відношенні до третіх країн, крім того їх створення не залежить безпосередньо від територіального розташування країн-партнерів, що і стає основою розвитку міжконтинентальної торговельної співпраці.

Розвиток континентальної регіональної інтеграції виступає як реальний механізм формування багатополярного світу на загальному (глобальному) просторі, при чому, з одного боку, відбувається розповсюдження загально світових ідей і принципів розвитку господарства, а з іншого боку, посилюється тенденція розвитку особливостей форм соціально-економічного розвитку макрорегіонів світу, збереження культурних особливостей тощо. Для посилення континентальної торговельної інтеграції є необхідним поглиблення взаємодії країн в рамках певного територіального простору, який об'єднає країни та регіони з інтенсивною інтеграцією, зокрема, американський, європейський та азійсько-тихоокеанський.

Незважаючи на досягнутий самий високий рівень інтеграційної взаємодії серед усіх інтеграційних об'єднань світу, ЄС не ставить на мету формування континентального ринку. Однак, розширення Євросоюзу у східному напрямі, з країнами Близького Сходу та північної Африки, дозволяють зробити висновок про поглиблення регіонального співробітництва ЄС вже не тільки в рамках певного континенту, мова йде про розширення взаємодії регіонів та економічних територій різних континентів світу. Глобальна середземноморська політика ЄС вже розглядає країни Північного і Південного Середземномор'я як єдиний регіон. Все це дозволяє визначити формування європейської континентальної та трансконтинентальної моделі регіональної інтеграції. Підтвердженням цього є той факт, що, з 32 регіональних торговельних угод, які укладено від імені всього Євросоюзу, лише третина безпосередньо пов'язана з країнами, які географічно відносяться до європейського континенту. 21 регіональна торговельна угода має транскордонний характер, і укладена з країнами Азії, Африки, Латинської Америки. 2/3 всіх цих угод було укладено вже після 2000 року [8].

Поширення та поглиблення інтеграційної взаємодії північноамериканських, латиноамериканських країн, країн Карибського басейну формують основу для розвитку американської континентальної та трансконтинентальної моделі регіональної інтеграції. Що повністю узгоджується з метою формування єдиного американського ринку, яку поступово впроваджують США, що підтримують розвиток Американської зони вільної торгівлі, що об'єднує всі країни Південної, Центральної і Північної Америки. Безпосередньо НАФТА, як інтеграційним об'єднанням (на відміну від ЄС) регіональні інтеграційні угоди не укладались. Хоча кожна з країн, що входить до складу північноамериканської зони вільної торгівлі активно розвиває регіональну інтеграційну співпрацю, в тому числі й транскордонного характеру. Найбільша кількість діючих РТУ сьогодні припадає на Мексику – 14, з яких третина має транскордонний характер (з ЄФТА, ЄС, Японією та Ізраїлем. Інші угоди передбачають розширення регіональної співпраці з країнами Латинської Америки. З 10 регіональних торговельних угод, які сьогодні укладено за участю США, транскордонний характер мають 6 (з Австралією, Бахрейном, Ізраїлем, Йорданією, Марокко, Сінгапуром). Для Канади кількість РТУ становить 6, в тому числі транскордонного характеру – 2 (з ЄФТА та Ізраїлем) [8]. Практично всі ці угоди (за винятком угоди про створення зони вільної торгівлі між

Канадою та Чилі, введеною в дію в 1997 році) було укладено протягом останніх десяти років.

Розширення інтеграційних процесів в Азіатсько-тихоокеанському регіоні, що охоплює формування субрегіональних, міжрегіональних трансрегіональних об'єднань на принципах відкритого регіоналізму, поглиблення азіатської солідарності та поширення загальноазійських цінностей, визначає азіатсько-тихоокеанську континентальну та трансконтинентальну модель регіональної інтеграції, характер якої залежатиме від внутрішньорегіональної співпраці, що визначатимуть Японія, Китай, Південна Корея та країни – АСЕАН. Безпосередньо АСЕАН як інтеграційним об'єднанням сьогодні укладено 6 регіональних торговельних угод, всі з яких розповсюджують сферу свого впливу на азійсько-тихоокеанський регіон. Однак країни, які сьогодні входять до складу АСЕАН, активно поширюють інтеграційну взаємодію з країнами інших регіонів світу. Так, станом на початок 2012 року безпосередньо Сінгапуром укладено 11 РТУ, з яких 6 мають трансконтинентальний характер, оскільки укладені вони з країнами ЄФТА, США, Панамою, Перу, Австралією, Новою Зеландією. Активно розвивають трансконтинентальну модель регіональної інтеграції й інші економічні центри Азіатсько-Тихоокеанського регіону: з 13 регіональних інтеграційних угод, які укладено за участі Японії, 4 – мають транскордонний характер, з 8 РТУ, які уклала Південна Корея, 5 – транскордонні, для Китаю, відповідно, 11 та 4 [8].

Формування континентальних моделей розвитку є якісно новою формою прояву «нового регіоналізму». Поступове відкриття регіонів, відхід від протекціоністської спрямованості регіональної взаємодії, яка є властивою «старому регіоналізму», посилює процеси міжрегіональної інтеграції. Кожна країна може одночасно брати участь в декількох інтеграційних об'єднаннях, що дозволяє зробити висновок про розвиток в сучасних умовах багаторівневої інтеграції, в якій зберігаються і елементи «старого» і «нового» регіоналізму.

Розвиток континентальної моделі інтеграції (яка цілком відповідає принципам відкритого регіоналізму) зорієнтований, в першу чергу, на розширення та розвиток міжнародного поділу праці і отримання додаткових від цього преференцій. Країни, що приймають рішення про розвиток подібної моделі інтеграції в сучасних умовах не спрямовують свої зусилля на створення замкнутого механізму регіонального самозабезпечення і відкриті для розширення співробітництва з іншими країнами. Підтвердженням цього є швидкість розвитку як внутрірегіональних, так і міжрегіональних регіональних торговельних угод, яка є однаковою.

З урахуванням нотифікованих та не нотифікованих РТУ найбільша питома вага міжрегіональних регіональних торговельних угод транскордонного характеру припадає на країни Південної Америки (16,9%), в середньому на одну країну регіону тут припадає майже 4,3 угоди. Країнами Європи укладено 13,7% від загальної кількості міжрегіональних угод, в середньому на одну країну припадає 1,1 угода. Питома вага країн Північної Америки у загальній кількості зазначених угод становить 12,1% [7, с.59]. Найбільш активний період укладання міжрегіональних регіональних торговельних угод транскордонного співробітництва припадає на останнє десятиріччя.

Розвиток континентальних та трансконтинентальних моделей інтеграційних процесів залежатиме від розвитку техніко-економічних систем, які вони охоплюють, оскільки еволюція певних укладів пов'язана з об'єктивними закономірностями формування доіндустріального, індустріального, постіндустріального та міжнародного інтеграційного суспільства [9, с.141]. Новий технічний базис виникає на основі попереднього, від ступеню розвитку якого залежатиме поширення інтеграційних процесів, що охоплюють сферу торгівлі, виробництва, науково-технічного обміну тощо,

поглиблення інтернаціоналізації суспільного відтворення в цілому під впливом глобальної інтеграції, що поглиблюється в світовому господарстві.

Традиційно, в економічній літературі стратегії регіональної інтеграції розглядаються в міжнародному контексті з урахуванням національних інтересів [10]. Національні політичні уподобання, а від так і вибір стратегій, можна розглядати з точки зору трьох рівнів: національного (внутрішнього переговорного процесу), міжнародного або регіонального (з точки зору взаємодії з іншими (потенційними) державами-членами регіонального інтеграційного об'єднання), та міжрегіонального (з точки зору регіону як актора на міжнародній арені). Відповідно, відносини між учасниками регіональних інтеграційних процесів можуть бути розглянуто на кількох рівнях (табл. 9):

Таблиця 9

**Характер відносин учасників
регіональних інтеграційних процесів за рівнями**

Рівень	Політичний фокус	Відносини	
		гармонізації	суперництва
<i>Міжрегіональний</i>	Регіональні блоки	Будівництво блоків як керованого кроку на шляху до відкритої взаємозалежної багатосторонньої системи	Блоки зіткнення у міжнародній конкуренції
<i>Міжнародний</i>	Міжурядовий переговорний процес	Рішення проблем, що потребують колективних дій, через спільне суспільних благ	Асиметрія влади, використання подібних стратегій
<i>Національний</i>	Внутрішній переговорний процес, зокрема за участю компаній та їх основних мереж	Обслуговування національних інтересів бізнесу через захист, зниження невизначеності та зменшення трансакційних витрат	Тиск компаній через зміни конкурентного простору

На міжрегіональному рівні, який визначається з точки зору регіону в системі міжнародних економічних відносин, розвиток стратегії пов'язаний безпосередньо з регіональними блоками, які можуть будуватися як відповідний керований шлях до формування в майбутньому єдиної багатосторонньої системи, або, навпаки, можуть стати суттєвою загрозою її подальшого розвитку («блоки спотикання»). В рамках міжнародного (регіонального) рівня розвиток відносин учасників регіональних інтеграційних процесів може бути забезпечений через відповідний міжурядовий переговорний процес і спрямований на спільне розв'язання колективних проблем за рахунок спільного виробництва суспільних благ (відносини гармонізації), або, навпаки, через асиметричний розподіл влади посилювати відносини суперництва. На національному рівні розвиток відносин між учасниками регіональних інтеграційних процесів забезпечується через активну участь компаній у переговорному процесі, який може забезпечувати національні інтереси бізнесу (через систему захисту, зниження невизначеності та зменшення трансакційних витрат), або, навпаки, може посилити тиск на національний бізнес через зміни конкурентного простору.

Держави світу, обираючи напрями розвитку власних інтеграційних стратегій, спрямовують власні зусилля на використання тих чи інших механізмів, ґрунтуючись на власний стратегічний вибір, конкретні соціально-економічні умови тощо. Відповідно, враховуючи появу нових факторів впливу, стратегічні інтереси можуть змінюватись [10, с.56-68]. Вибір стратегії розвитку регіональної інтеграції залежить від багатьох факторів теоретично, можна передбачити, що країна може обрати таку стратегію розвитку, яка не переслідує ані регіональних ані багатосторонніх цілей розвитку (стратегія унілатералізму). У такому випадку держави залишають за собою власні інтереси та суверенітет, не залежно від інтересів інших держав. Посилення регіональних стратегій розвитку, за своєю суттю, визначає поглиблення інтернаціоналізації в певних межах певного регіону, який утворюють країни, що охоплені регіональними інтеграційними процесами (регіоналізм), тоді як мультілатералізм (багатосторонність) визначає реалізацію ідеології лібералізації ринку в межах всього світового господарства. Відтак, з точки зору ідеології всі ці три напрями можуть доповнювати одне одного, оскільки стосуються державної стратегії інтернаціоналізації.

Дослідження подальшого розвитку континентальних моделей регіональної інтеграції (зокрема, створення Континентального спільного ринку 35 європейських країн, поява інтеграційної моделі «концентричних кіл», регіональної політики на основі поступового розширення складу ЄС; об'єднання Західної півкулі з Північною, Центральною та Латинською Америкою; поглиблення «відкритого регіоналізму» у країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону) є логічним продовженням аналізу моделей розвитку міжнародної економічної інтеграції, яка охоплює не тільки торговельно-економічну, а інші сфери (в першу чергу, виробничу). В той же час, існуючі об'єктивні обмеження зумовляють дослідження розвитку *міжконтинентальної інтеграції* в частині реалізації торговельно-економічної співпраці. І тут найпотужнішим напрямком подальшого розвитку світового глобального простору стає поглиблення взаємодії найбільш розвинутих економічних інтеграційних угруповань в системі світового господарства, а саме, Європейського Союзу, Північноамериканської зони вільної торгівлі, а також зони Азіатсько-Тихоокеанської економічної співпраці. Залучення до цього процесу країн з меншим рівнем розвитку через створення зон вільної торгівлі буде сприяє поглибленню розвитку «нового регіоналізму» та появи принципово нових інтеграційних утворень, які будуть мати вже не регіональний, а міжконтинентальний (трансконтинентальний) характер, що відповідає рівню міжнародних метарегіонів в світовому господарстві. Інтеграційна складова розвитку країн світу визначається власним стратегічним вибором кожної країни, конкретними соціально-економічними умовами, появою нових факторів впливу тощо, і може варіюватися між стратегією унілатералізму, регіоналізму або мультілатералізму, які можуть за певних умов змінюватись. Країни, що приймають рішення про розвиток континентальної та трансконтинентальної моделі інтеграції в сучасних умовах не спрямовують свої зусилля на створення замкнутого механізму регіонального самозабезпечення і відкриті для розширення співробітництва з іншими країнами.

- Institute, 2011. – No 320. – URL: <http://www.adbi.org/working-paper/2011/11/11/4792.production.networks.east.asia/>
22. Peng D. The Changing Nature of East Asia as an Economic Region / D. Peng // Pacific Affairs. – 2000. – Vol. 73, No. 2. – pp. 171-191
23. World Trade Report 2011. The WTO and preferential trade agreements: from co-existence to coherence [Electronic resource]. – Geneva: WTO Publications, 2011. – 251p. // World Trade Organization [Official website]. – URL: www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report11_e.pdf
24. Ando M. The Formation of International Production and Distribution Networks in East Asia / Ando Mitsuyo, Kimura Fukunari // International Trade in East Asia, NBER-East Asia Seminar on Economics ; Chicago: University of Chicago Press. – 2005. – Vol. 14. – pp. 177-216.
25. Xing L. East Asian Regional Integration: From Japan-led «Flying-geese» to China-centred «Bamboo Capitalism» / L. Xing // CCIS Research Series. Working Paper. – 2007. – No. 3. – 27p.
26. Asian development outlook 2011. – Mandaluyong City, Philippines: Asian Development Bank, 2011. – 273p.
27. Defraigne J.-Chr. The prospects of the East Asian integration process and of its supranational institutions in light of the experience of the European regional integration [Electronic resource] / J.-Chr. Defraigne. – Institute for European Studies, (UCL). – URL: <http://www.gamet.sciencespobordeaux.fr/Gamet%20papers%20PDF/DEFRAIGNE%20Jean%20Christophe.pdf>
28. Hogan M.J. The Marshall Plan: America, Britain and the reconstruction of Europe, 1947-1952 / Michael J. Hogan. – Cambridge University Press, 1989. – 482p.
29. Drysdale P. Japan and China: rivalry or cooperation in East Asia? / P. Drysdale, Zhang D.D. – Canberra: Asia Pacific Press, 2000. – 182p.
30. Boldea O. A simulation study of an Asean Monetary Union [Electronic resource] / O. Boldea, J. Engwerda, T. Michalak, J. Plasmans. – Salmah - Tilburg: CentER Discussion Papers. – 2011. – No.2011-098. – 45p. – URL: <http://ssrn.com/abstract=1718988>.
31. Guerrero R. Regional integration: the ASEAN vision in 2020 [Electronic resource] / R. Guerrero // IFC Bulletin. – 2006. – No 32. – pp. 52-58. – URL: <http://www.bis.org/ifc/publ/ifcb32c.pdf>
32. Jaseem A. Regional Integration of Capital Markets in ASEAN: Recent Developments, Issues, and Strategies / A.Jaseem and V. Sundararajan // Global Journal of Emerging Market Economies. – 2009. – Vol 1(1). pp. 87–122.
33. Wong M.-H. ASEAN Competitiveness Report 2010 [Electronic resource] / Wong M.-H., R. Shankar, R. Toh; Foreword by Michael E. Porter. – Asia Competitiveness Institute, 2011. – 88p. – URL: www.spp.nus.edu.sg/ACI/home.aspx

Підрозділ 1.8.

- 1.Иноземцев В.Л. Пределы «догоняющего» развития /В.Иноземцев. – М.: ЗАО «Издательство «Экономка», 2000. – 295с. – (Экономические проблемы на рубеже веков).
- 2.Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе / М.Китинг // Логос. – 2003. - №6(40). - С.67-116. – Режим доступа: [//www.ruthenia.ru/logos/number/40/07.pdf](http://www.ruthenia.ru/logos/number/40/07.pdf)
- 3.Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності/ Д.Г. Лук'яненко. – К.:КНЕУ,2005. – 204с.
- 4.Шишков Ю.В. Интеграционные процессы на пороге XXI века: почему не интегрируются страны СНГ/ Ю.Шишков. – М.: III тысячелетие, 2001. – 478с.
- 5.Albertin G. Regionalism or Multilateralism? A Political Economy Choice. –

International Monetary Fund. 2008. – 1-26p.

6. Balassa B. The theory of Economic Integration. – Homewood, Illinois: Richard D. Irvin, 1961. – 304p.

7. World Trade Report 2011. The WTO and preferential trade agreements: from co-existence to coherence. WTO Publications Geneva 2011. - 251p.

8. <http://rtais.wto.org/UI/PublicAllRTAList.aspx>

9. Европа: вчера, сегодня, завтра/Ин-т Европы РАН; ред.кол.РАН:отв.ред.Шмелев Н.П. – М.:ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 823с.

10. Muller A R. The rise of regionalism core company strategies under the second wave of integration/ Alan R. Muller -New York: Erasmus Research Institute of Management (ERIM), 2004. – 330p.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

МОНОГРАФІЯ

Під загальною редакцією доктора економічних наук,
професора О.В. Булатової

Маріуполь
2014

УДК 332.1:009.12
ББК 65.050.22-57
Р 64

Науковий редактор: доктор економічних наук , професор, завідувач кафедри міжнародної економіки, проректор з наукової роботи Маріупольського державного університету МОН України **Олена Валеріївна Булатова**

Рецензенти:

Савельєв Є.В., доктор економічних наук , професор, завідувач кафедрою «Міжнародна економіка» Тернопільського національного економічного університету;

Орехова Т.В., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедрою «Міжнародний бізнес і прикладна економіка» Донецького національного університету.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 27.11. 2014 р.)*

Розвиток міжнародної конкурентоспроможності регіону в умовах глобальної інтеграції: монографія / під загальною редакцією О.В. Булатової; відповід. ред. О.А. Беззубченко.- Маріуполь, 2014. - 258 с.

У монографії висвітлено теоретико-методологічні основи визначення регіону в міжнародній економіці; визначено методичні засади оцінки конкурентоспроможності регіону; досліджено міжнародну конкурентоспроможність регіону з урахуванням галузевого аспекту; досліджено фінансову складову міжнародної конкурентоспроможності регіону. Запропоновано методику розрахунку інтегрального показника рівня міжнародної конкурентоспроможності регіону. Визначено конкурентоспроможність регіонів світового господарства в умовах глобальної інтеграції.

УДК 332.1:009.12
ББК 65.050.22-57

© Колектив авторів, 2014
© МДУ, 2014

Наукове видання

О.В. Булатова (§ 1.1., §1.4, §1.6, § 1.7, §1.8, §2.4., §3.7), Н.В. Балабанова (§ 2.4, §3.1, § 5.2, §5.3.), О. А. Беззубченко (§2.1., §2.2., §2.3., §2.4, §2.5.), О.В. Захарова (§2,3., §2.4, §3.2, §3.3.), В.Ф. Лисак (§5.8., §5.9.), Т.В. Марена (§2.4., §2.6., § 4.1, §4.2, §4.3, §4.4., §4.5., §4.6.), Х.С. Мітюшкіна (§ 2.4, §3.4., §3.5., §3.6, §3.7, §5.4, §5.5.), Т.І. Ніколенко (§2.4., §5.6., §5.7.), К.В. Осипенко (§5.1.), Путятін Е.І. (§1.2.), Ю.І. Чентуков (§1.4., §3.7.), І.Ю. Чентуков (§1.3., § 1.5.).

**РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**
(українською та російською мовами)

МОНОГРАФІЯ

Головний редактор О.В. Булатова
Відповідальний редактор О.А. Беззубченко
Технічний редактор А.О. Смотрицький

Підписано до друку 27.11.2014 р.

Умов. друк арк. 19

Видавець МФ ТОВ «Друкарня "Новий світ"»

87510, м.Маріуполь, Красноякська, 2; тел.: (0629)41-35-13

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК №1792 від 20.05.2004.